

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ВІДПОВІДНІСТЬ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація: у статті розглянуто вимоги до соціально-психологічного комфорту в міському середовищі та способи його досягнення

Ключові слова: соціально-психологічна відповідність міського середовища, комфортне міське середовище, види соціальної взаємодії.

На сучасному етапі розвитку цивілізації, зумовленого процесами урбанізації та глобалізації у світі, відбувається послаблення рівня соціальної взаємодії між людьми, особливо у великих містах. У зв'язку з напруженим темпом міського життя та різноманітними стрес-факторами, міські мешканці змушені поринати у внутрішній світ та обмежувати спілкування.

Міське середовище здатне суттєво впливати на поведінку людей, їх взаємодію з іншими людьми, на реакцію на ті чи інші життєві обставини, а також впливає на рівень комфорту проживання у місті.

Яким вимогам повинно відповідати міське середовище, щоб забезпечувати позитивний емоційно-психологічний ґрунт для спілкування людей та стимулювати це спілкування?

Сучасні дослідження в області психології, пов'язані з дослідженнями сприйняття міського середовища, показують, що сучасне місто з високою щільністю населення викликає зниження так званої аффіліативної поведінки, тобто зниження бажання спілкуватися з іншими людьми. Ця тенденція пов'язана з різноманітними факторами впливу міського середовища на містян: психологічним та емоційним перевантаженням, стресами, фізичними впливом міського середовища (забруднення повітря, шум, вібрація), підвищеним темпом життя, страхом стати жертвою злочину тощо [1].

Отже, соціально-психологічна відповідність архітектурного середовища визначається особливостями поведінки людини в соціумі і досягається шляхом врахування характеру і ступеня групової взаємодії в залежності від типу архітектурного середовища.

Соціологи виділяють окремі соціальні групи, що мають різне забарвлення емоційного налаштування. Групи споживачів можуть бути соціально позитивними (колектив учнів, спільнота по місцю проживання – спільнота сусідства), соціально нейтральним (публіка, пішохідний потік), соціально негативними (конкурентна група, панічна юрба). При проектуванні

архітектурного середовища необхідно враховувати особливості даних спільнот з метою стимулювання спілкування соціально позитивних груп, запобігання виникненню небезпечних ситуацій при функціонуванні соціально негативних та створення нормальних умов діяльності для соціально нейтральних.

Соціальну взаємодію в архітектурному середовищі можна також розглядати з точки зору тривалості. Виділяють спільноти тривалого функціонування (колективи, що виникли в навчально-виховних закладах, трудові колективи, спільноти сусідства); спільноти стаціонарного функціонування - знаходяться в архітектурному середовищі певний проміжок часу (спільноти очікування, черги, публіка); спільноти що рухаються (цільові потоки) [3].

Сучасні психологи також виділяють певні параметри простору необхідного для різного ступеню соціальної взаємодії: інтимний (15-122 см) та соціальний (122-360 см). Інтимна зона – індивідуальний простір, в який людина впускає лише близьких їй людей, соціальна зона - колективний простір, в якому відбувається спілкування з незнайомими людьми.

Просторами для соціального спілкування в міському середовищі є площі, пішохідні вулиці, рекреаційні зони – парки, сквери з місцями відпочинку та спілкування, накопичувальні майданчики перед громадськими будівлями, майданчики для відпочинку в житловій забудові.

Спираючись на сучасні психологічні дослідження ступеня соціальної взаємодії в містах, можна зробити висновок, що рівень соціальної взаємодії напряму залежить від рівня освоєності середовища та його матеріально-предметної наповненості. Кількість відвідувачів міських площ та вулиць, парків та скверів зростає зі збільшенням зручностей в міському середовищі. Міське середовище, що має більш високі естетичні властивості – включає фонтани, елементи декоративного мистецтва, клумби та різноманітне озеленення, а також надає більше можливостей для відпочинку - місця для сидіння, урни, спеціальне ігрове чи спортивне обладнання, та в якому розміщуються підприємства громадського обслуговування – кафе, ресторани, магазини, вважається більш привабливим та безпечним і, відповідно, більш відвідуваним.

Розглядаючи міські площі з точки зору їх ролі в соціальній взаємодії населення, необхідно зазначити, що найбільш відвідуваними площами є саме ті площі, які мають високий рівень матеріально-предметного наповнення та благоустрою, та високі естетичні якості середовища.

Для стимулювання спілкування населення на міських площах, пішохідних вулицях, рекреаційних зонах необхідно створювати місця для спілкування різних вікових груп – дитячі ігрові майданчики, місця для гри в шахи та інші настільні ігри, а також тихого відпочинку для літніх людей, зони для велосипедистів та людей, що катаються на роликах та активних видів спорту тощо. Водночас, ізоляція цих зон примусово одна від одної може спровокувати міжгрупову конкуренцію.

В залежності від виду соціальної взаємодії (спілкування, зібрання, мітинги, виступи) та емоційного забарвлення соціальних груп необхідні певні параметри простору для взаємодії. Також може виникнути потреба розмежовувати соціально негативні групи з метою запобігання конфліктних ситуацій. Для проведення мітингів, зібрань, як правило, в містах використовуються лише певні площі, які мають значну вільну територію, водночас, соціальна взаємодія на цих площах носить епізодичний характер.

При проектуванні архітектурного середовища необхідно враховувати потребу окремої людини в спілкуванні та взаємодії з іншими людьми, а також в усамітненні. Відповідно до цих потреб і рівня соціальної взаємодії необхідно формувати мікро та макро простори для спілкування та взаємодії на містобудівному рівні. Також, необхідно розмежовувати соціальні групи, які знаходяться в стані суперництва, конфлікту, або мають різні цілі.

В ситуаціях вимушеного очікування в зонах транспортно-пересадкових вузлів, на накопичувальних майданчиках крупних громадських будівель, а також при надзвичайно інтенсивному русі, що пов'язаний зі скупченням людей різних соціальних груп та з різними цілями можливе виникнення конфліктних ситуацій. Для запобігання конфліктам архітектурний простір організується за допомогою спеціального обладнання, що розмежовує простір та соціальні групи, унеможливорює взаємодію між ними – турнікети, спеціальні бар'єри та перегородки. У ситуаціях поєднання потоків людей у русі та стаціонарних спільнот можливе утворення юрби, яка є потенційно небезпечна з точки зору виникнення конфліктів. Для попередження утворення багатолюдної юрби в просторах спортивних споруд, стадіонів, видовищних закладах необхідно створювати умови для розчленування юрби на групи, створювати чіткі орієнтири у просторі – влаштування добре помітних входів-виходів, розмежовувати простір на відсіки тощо. На шляху руху юрби не повинно бути тупиків, звужень простору та перешкод [3].

Особливу роль в підтримці та підвищенні соціальної взаємодії відіграє житлове середовище. Виникнення спільнот за місцем проживання дуже важливе для задоволеності мешканців міст своїм місцем проживання. Більшість свого вільного часу люди проводять поруч зі своїм житлом, або недалеко від нього, відпочинок у віддалених від житла районах потребує додаткових витрат часу, що не завжди є доречним.

Соціологи відмічають, що більш тісні позитивні сусідські відносини спостерігаються в житлових районах малої та середньої поверховості, де є більша можливість знати своїх сусідів в обличчя та спілкуватися з ними, а також є можливість контролю за територією невеликою кількістю людей, що веде до відчуття безпеки та комфорту. З підвищенням поверховості мешканці багатоповерхівок більше відчують страх злочину та втрачають відчуття

контролю, зв'язку з оточуючими їх людьми та територією. Отже, можна сказати, що, з точки зору соціальної взаємодії, середньоповерхова житлова забудова більш комфортна для проживання.

Для спільноти тривалого функціонування, спільноти сусідства, необхідно організація «власного» простору для постійного спілкування – прибудинкова територія в житловій забудові. Вона повинна бути функціонально зонована та обладнана необхідними меблями та спеціальним обладнанням, що дає змогу кожному окремому мешканцю мати не тільки можливість спілкуватися з сусідами, а й усамотнитись для читання книги чи роздумів.

Прикладом комфортної організації житлової території, що відповідає всім ергономічним вимогам та сучасним потребам, є сучасні житлові комплекси, квартали та цілі райони скандинавських країн – Данії, Швеції тощо.

Рис.1. Набережна, район Хаммарбю Щёстад, м. Стокгольм, Швеція

Цікавим прикладом житлово середовища з високим рівнем соціальної взаємодії є район Хаммарбю Щёстад (Hammarby Sjöstad) у Стокгольмі, Швеція, в якому мешкає близько 20 тис. жителів, житло представлено переважно будинками середньої поверховості, район має розвинуте культурно- побутове обслуговування – школи, дитячі садки, магазини, ресторани тощо. Житлові групи мають затишні двори з дитячими майданчиками, перголами та місцями для сидіння, особлива увага приділена організації велосипедної інфраструктури для мешканців району. Окремі квартири мають затишні прибудинкові діляночки для індивідуального садівництва та спілкування. Водночас, існують зони, де мешканці можуть займатися спільною діяльністю, наприклад, садівництвом та городництвом, що значно підвищує рівень соціальної взаємодії. Значну

територію району займає озеро, на берегах якого розташований парк, де дерев'яна набережна активно використовується мешканцями для відпочинку та спілкування (Рис. 1).

Варто відзначити, що включення в архітектурне середовище природних елементів середовища, також значно підвищує не тільки естетичну привабливість середовища, а й ступінь соціальної взаємодії. Включення в житлове середовище водойм – озер, річок, та їх благоустрій позитивно впливає на рівень спілкування у міському середовищі.

Архітектурне середовище відіграє важливу роль у налагодженні відносин між людьми та зміцненні зв'язків між ними, важлива не тільки архітектура, а й ландшафт, естетичні якості середовища та його предметне насичення.

Література

1. Смолова Л.В. Введение в психологию взаимодействия с окружающей средой. – СПб: Речь, 2009. – 384 с.
2. Штейнбах Х. Э., Еленский В. И. Психология жизненного пространства. – СПб.: Изд-во Речь, 2004 г. — 239 с.
3. Яргина З.Н., Хачатрянц К.К. Социальные основы архитектурного проектирования: Учеб. для вузов. – М.: Стройиздат, 1990. – 343 с.: ил.
4. Електронний ресурс: Хаммарбю Щёстад: еко-район Стокгольма. Режим доступу: http://gre4ark.livejournal.com/414140.html?utm_source=fbsharing

Аннотация

В статье рассмотрено требования к социально-психологическому комфорту в городской среде и способы его достижения.

Ключевые слова: социально-психологическое соответствие городской среды, комфортная городская среда, виды социального взаимодействия.

Annotation

The article deals with the requirements for social and psychological comfort in the urban environment and how to achieve it.

Key words: socio-psychological line of the urban environment, comfortable urban environment, the types of social interaction

